

Pylkkäsen musiikki k

► Mare ja hänen poikansa konserttiversiona Estonia-talossa

TALLINNA. Suomalaissoolistien ja -kapellimestarin sekä Estonian oopperan orkesterin ja kuoron esitys **Tauno Pylkkäsen** oopperasta *Mare ja hänen poikansa* (1943) Estonia-talon konserttisalissa oli eittämätön menestys. Usein parjatun Pylkkäsen oopperavisio ja -musiikki osoittivat sittenkin kantavuutensa.

Se on pieni ihme sikäli, että Pylkkästä ei voi tämän oopperan eikä eräiden muidenkaan oopperoiden vastaanoton perusteella pitää nerokkaana oopperadramaturgina.

Vika ei ole välttämättä **Aino Kallaksen**, Pylkkäsen monien teostensa tekstilähteenä suositman kirjailijan, jos säveltäjän libretto oopperaan *Mare ja hänen poikansa* tarjoaa lähinnä masentavan lukukokemuksen.

Koko tarina on alusta lähtien arvattavissa: Mare-äiti tuottaa itsepintaisuudellaan ja ajattelukyvyyn puutteellaan ainoan jäljelle jääneen poikansa Imantin sekä oman kuolemansa.

Tarinasta löytyy kaunis ajatus äidin ja pojan läheisestä suhteesta, jonka on täytynyt resonoida kasvatusäitinsä tykättyneen säveltäjän mielessä. Mutta oopperassa äidin poikaan suuntautuva rakkaus on liiallista, sokeaa ja tuhoisaa.

Historiallisena puitteena lib-

OO P P E R A

Tauno Pylkkäsen ooppera Mare ja hänen poikansa Estonia-konserttisalissa. Estonia-oopperatalon sinfoniaorkesteri ja kuoro sekä Ellerhein-lapsikuoro, johtajana Hannu Lintu. Solisteina Kirsi Tiihonen, Raimo Sirkkiä, Juha Uusitalo, Esa Ruuttunen, Juha Riihimäki ja Kai Valtonen.

retolle on tapahtumasarja Liivinmaan Viljandissa 1343. Mare ei halua, että hänen seitsemästä pojastaan viimeinenkin tuhoutuu, kun Imant aikoo 300 toverinsa kanssa vallata Viljandin linnan sekä surmata sen isännän ja kalpararit.

Mare paljastaa hankkeen, nuoret kapinalliset tapetaan, mutta Imant jää henkiin palkintona Maren ilmiannosta. Kun Imant saa tietää tapahtuneesta, hän riistää häpeästä hengen itseltään. Vimmastuneet kyläläiset kivittävät lopuksi Maren kuoliaaksi.

Virolaisten ei ole vaikea löytää oopperasta itselleen läheistä sisältöä, sillä Mare ja hänen poikansa liittyy kiinteästi maan varhaishistoriaan. Lisäksi Aino Kallasta luetaan Viron kouluissa aivan toisessa mitassa kuin Suomessa.

Tauno Pylkkänen (1918–1980) sävelsi

Suomalaiskuulijalle tärkeintä on sittenkin Pylkkäsen musiikki. Vanhoillisuudesta ja syntyäkanaan liiallisesta tonaalisuudesta parjatussa sävelkielessä pohjoismainen verismi puhkeaa kukkaansa.

Musiikki kuoruttaa karun tarinan lumovoimallaan. Melodiikkaa voi toki suoltaa muistakin lähtökohdista, mutta Pylkkänen oli liian kiinni 1900-luvun alun italialaisen oopperan verismossa, **Puccinin** lisäksi **Giordanossa** ja **Cileassa**, ehkä myös ranskalaisessa **Jules Massenetissa**, pystyäkseen jättämään näiden säveltäjien tarjoaman laulullisen kodin.

Tuloksena on ylenpalttinen, kiitollinen laulullisuus, joka teki ja tekee yhä Pylkkäsen oopperoista nimenomaan laulajien oopperoita. Siitä ovat osoituksena monet *Maresta* irrallisina esitetyt numerot: Maren laulu

kuoruruttaa karun tarinan

ARI OJALA / LEHTIKUVA

savelsi Mare-oopperansa jo 1943.

Nyt kun ooppera esitettiin Suomen Kansallisoopperan nuotistonhoitaja **Anja Lankisen** uuraan rekonstruktioyön, **Hannu Linnun** pienen paikkaussäveltämisen ja **Yrjö Hjeltnin** orkestraatiotäydennyksen ansiosta kahden tunnin ja vartin mittaisena alkuperäisversiona, ydinnumeroihin voi lisätä melodisesti hemaisevan Leikarin laulun *Niin kuin kirkas päivän kilo*.

Lisäksi orkesteriosuus osoitautui vahvaksi ja mukaansa tempaavaksi, siinä on täyteläisyyttä ja väriä.

E erityisesti toisen näytöksen balettinumerot, *Miekkatanssi* ja *Fantastinen tanssi*, lisäävät olennaisesti musiikin vaikuttavuutta ja tuovat siihen uudemmaa soinnunkäyttöä sekä to-

naalisuudesta lievästi irtaantuvaa ainesta.

Estonian sinfoniaorkesteri soitti Hannu Linnun johdolla juurevasti ja säihkyen sekä näytti Pykkäsen orkesterikuudoksen toimivuuden. Oopperatalon kuoro sekä kuoron naiset, parissa kohtaa yhdessä Ellderhein-lapsikuoron kanssa, järjestivät esityksen huippuhetket kauniin ehjällä, yhtenäisellä äänenmuodostuksellaan.

Pykkänen vaatii solisteiltaan paljon. Laulettavaa on päärooleissa kosolti ja ylärekisteri korkeisiin b- ja h-säveliini saakka on niin tuntuvasti käytössä, että äännet olivat koetuksella – vaan sentään kestivät räähkin.

Kirsi Tiuhonen nimiroolisissa teki suururakan ja lauloi Ma-

ren osuuden voitokkaasti. Äännessä oli huipennusvoimaa loputtoman tuntuisesti aina suurenmoisesti kirkastuvaan, nyt alkuperäiseen laajuuteensa palautettuun päätösaariaan saakka. **Raimo Sirkiä** joutui koville Imant-pojan osassa, ja etenkin hänen ylimenoalueensa kuulosti paikoin rasitetulta. Ssankarin lailla hän kesti taiston puhtauden kärsimättä.

Esa Ruuttunen Mangona tarjosi jälleen miellyttävää kuultavaa, hyvää laulua ja sydämellistä ilmaisuvoimaa. **Juha Uusitalo** komtuuri Goswin von Henriken osassa esiintyi äänellisesti jyhkeänä käskijänä. **Juha Riihimäki** Leikarina ja **Kai Valtonen** Vartijana tekivät roolinsa oivallisesti.

Veijo Murtomäki

TAUSTA Tauno Pykkänen oli suomalaisen oopperan voimamies

► Kymmenen oopperaa säveltänyt **Tauno Pykkänen** (1918–80) on suomalaisen oopperan voimamies; vain **Armas Launis** ja **Tauno Marttinen** ovat yltäneet Suomessa samaan tuotteliaisuuteen. Pykkäsen oopperat esittämättä jääneestä **Jaakko Ilkasta** (1937) *Tuntemattomaan sotilaaseen* (1967) ovat komea luku oopperahistoriaamme. Pykkästä onkin syystä luonnehdittu ”Pohjolan Pucciniksi”.

Pykkäsen musiikkityö kehittyi 30 vuodessa myö-

häisromanttisesta varovaisen modernistiseksi. Hän otti lauluäänen ja melodisuuden siinä määrin huomioon, että joutui 1950–60-luvuilla armottoman kritiikin kohteeksi.

Pykkänen vietti äitipuolensa kanssa 1920–30-luvuilla monet kesät Saarenmaalla. Äiti oli kirjailija **Aino Kallaksen** hyvä ystävä. Monet Pykkäsen oopperoista keskitettyäkin Viron historiaan ja perustuvat Kallaksen romaaneista tehtyihin librettoihin.

Kallas-oopperoita Pykkäsellä on kolme: *Bathseba*

Saarenmaalla (1940), *Mare ja hänen poikansa* (1943) sekä *Sudenmorsian* (1950), joka sai kolmannen palkinnon Prix Italia -kilpailussa.

Miniatyyriopperoista

erityisesti radio-oopperaa *Sudenmorsian* ja televisio-oopperaa *Vangit* (1964) on kiitetty kokeilevuudestaan, *Varjoa* (1954) täysipainoisuudestaan.

Laajoista oopperoista *Simo Hurtta* (1948), *Opri ja Aleks* (1957) ja arvoituksellinen *Ikaros* (1953) ovat saaneet

tunnustusta kunnianhimoisuudesta. Tuottelias Pykkänen sävelsi myös baletin *Kaarina Maununtytär* (1961), näytelmä- ja elokuvamusiiikkia, orkesteri- ja kamarimusiiikkia sekä kuoro- ja laulu-teoksia.

Pykkänen toimi myös mm. Yleisradion äänilevyosaston toimittajana, Suomen Kansallisoopperan johtajana, Suomen säveltaiteilijain liiton puheenjohtajana ja Uuden Suomen musiikkiarvostelijana.

Veijo Murtomäki